

BSM206 Mantıksal Devre Tasarımı

12. Hafta – Rasgele Erişim Belleği (RAM)

Dr. Öğr. Üyesi Onur ÇAKIRGÖZ
onurcakirgoz@bartin.edu.tr

ANAHAAT

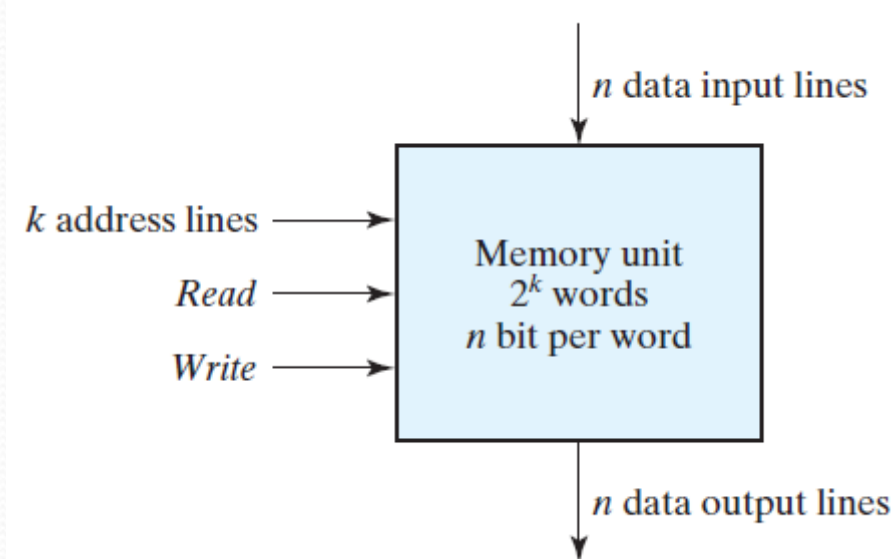
- Giriş
- Rasgele Erişim Belleği (RAM – Random Access Memory)
- İkili Depolama Hücresi
- RAM'in Mantıksal Yapısı
- Kesişen Kod Çözme (Coincident Decoding)
- SRAM – DRAM Karşılaştırması
- Adres Çoklama (Address Multiplexing)

Giriş

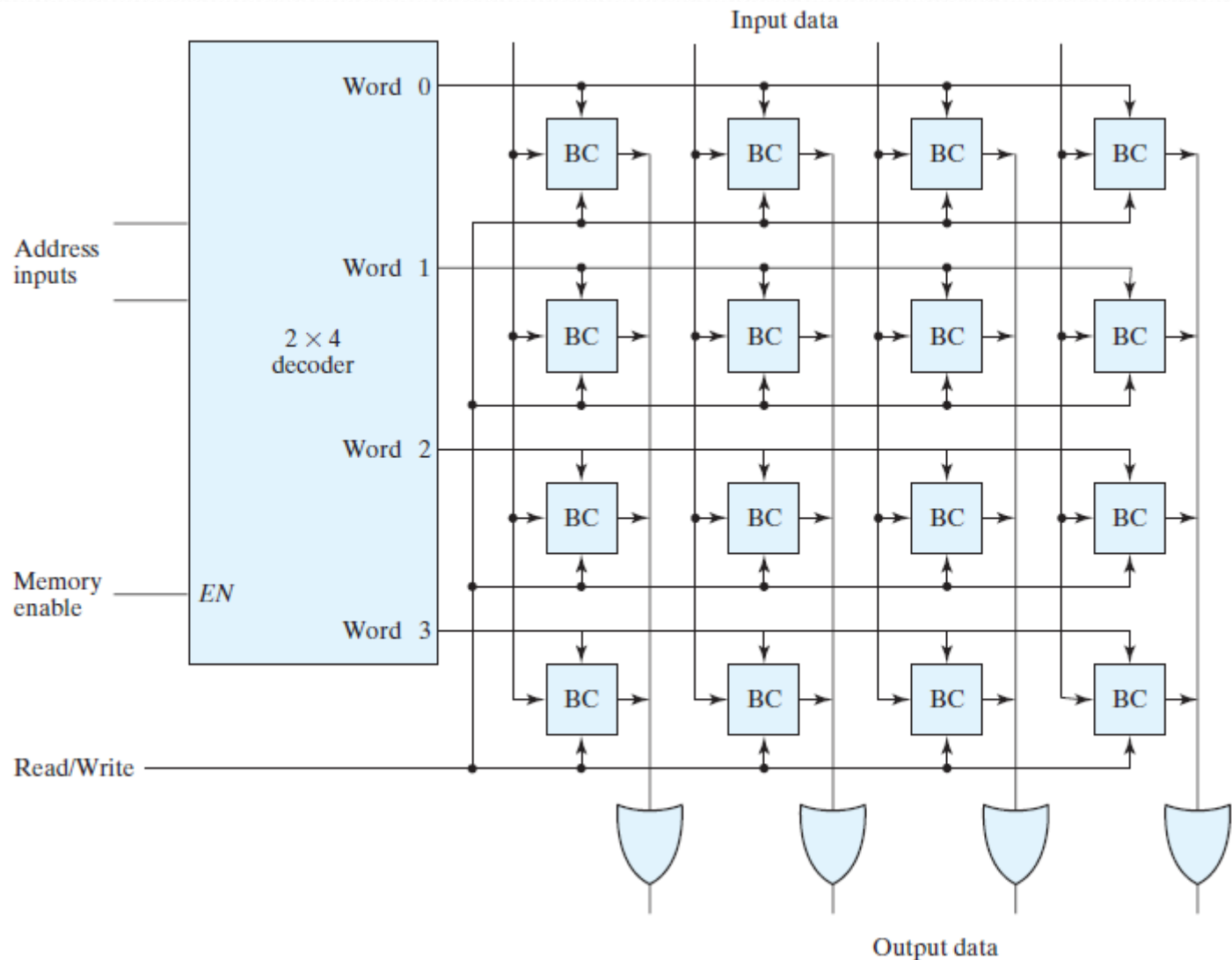
- Bir bellek birimi, büyük miktarda ikili bilgi depolayabilen bir hücre topluluğudur.
- Dijital sistemlerde kullanılan iki tür bellek vardır:
 - Rasgele erişimli bellek (RAM)
 - Salt okunur bellek (ROM)
- RAM hem yazma hem de okuma işlemlerini gerçekleştirebilir. ROM sadece okuma işlemini gerçekleştirebilir. (!!!)
- ROM, programlanabilir bir mantık aygıtıdır (PLD - programmable logic device). Yani, ROM bir PLD türüdür.
- Tipik bir PLD, yüzlerce ila binlerce dahili yolla birbirine bağlı yüzlerce ila milyonlarca kapıya sahip olabilir. (ROM'un haricinde başka PLD türleri de vardır.)

Rasgele Erişim Belleği (RAM – Random Access Memory)

- Bir bellek birimi (memory unit), çok sayıda depolama hücresi ve ilişkili devrelerin bir bileşimidir.
- İstenilen herhangi bir rastgele konumdan bilgi aktarımı için gereken süre her zaman aynıdır.
- Bir bellek birimi, ikili bilgileri Word (kelime) adı verilen bit gruplarında depolar.
- Bellek biriminin blok diyagramı aşağıda yer almaktadır:

RAM'in Mantıksal Yapısı (Hızlı Bir Bakış)

Rasgele Erişim Belleği (RAM – Random Access Memory)

- k adres hatları, mevcut birçok word arasından seçilen belirli Word'u belirtir.
- Dahili bir kod çözücü bu adresi kabul eder ve belirtilen word'u seçmek için gereken yolları açar.
- Entegre devre yongaları şeklinde üretilen ticari bellek birimlerinin çoğu iki kontrol girişine sahiptir:
 - Enable girişi: birimi seçer
 - Read/Write girişi: işlemi (okuma mı yazma mı) belirler.
- **Rastgele erişimli bir bellekte, okunacak/yazılacak word'un konumundan (adresinden) bağımsız olarak erişim süresi her zaman aynıdır.**
- RAM'ler iki türdür:
 - Statik RAM
 - Dinamik RAM

Rasgele Erişim Belleği (RAM – Random Access Memory) SRAM-DRAM Farkı

- Statik RAM (SRAM), temel olarak ikili bilgileri depolayan dahili mandallardan oluşur. Depolanan bilgiler, üniteye güç verildiği sürece geçerli kalır.
- Dinamik RAM (DRAM), ikili bilgileri elektrik yükü şeklinde tutar ve tutan devre kapasitördür. Kapasitörler MOS transistörleri ile yapılır.
- Dinamik RAM, **Yenileme** işlemi gerektirir.
- Dinamik RAM enerji tüketimini azaltır, tek bir chip'in içinde yüksek depolama kapasitesi sağlar.
- SRAM'ın kullanımı daha kolaydır ve daha kısa okuma ve yazma döngülerine sahiptir.

Bellek Kod Çözme (Memory Decoding)

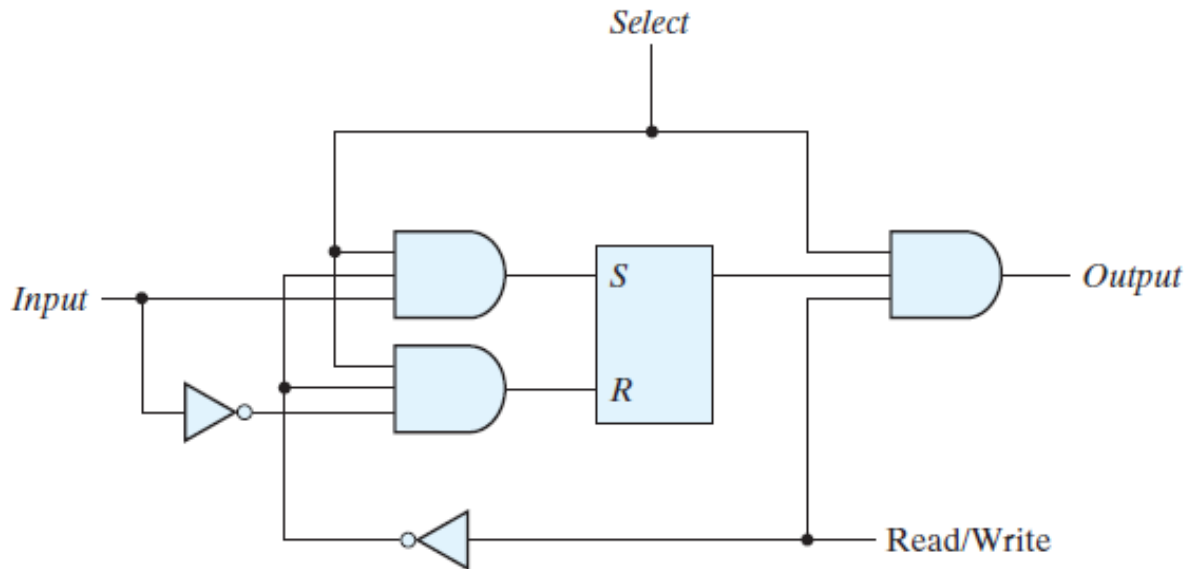
- Bir bellek biriminde, input adresi tarafından belirtilen bellek kelimesini seçmek için kod çözme devrelerine ihtiyaç vardır.
- İleriki sayfalarda kod çözmenin detayları anlatılacaktır.

İkili Depolama Hücresi

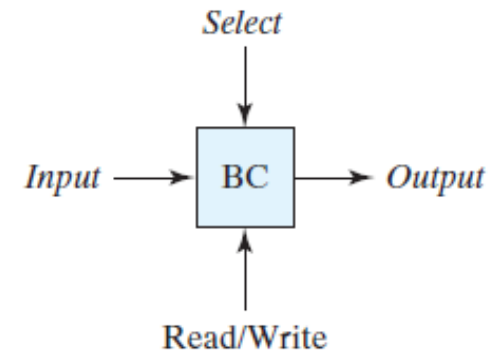
- m kelime ve kelime başına n bitlik bir RAM'in dahili yapısı, $m * n$ ikili depolama hücresinden ve tek tek kelimeleri seçmek için ilgili kod çözme devrelerinden oluşur.
- **İkili depolama hücresi, bir bellek biriminin temel yapı taşıdır.** Bir bit bilgiyi depolayan bir ikili hücrenin devresi aşağıda yer almaktadır: (**Bu ikili bellek hücresi SRAM içindir.**)

S	R	Q	Q'
1	0	1	0
0	0	1	0
0	1	0	1
0	0	0	1
1	1	0	0

(b) Function table

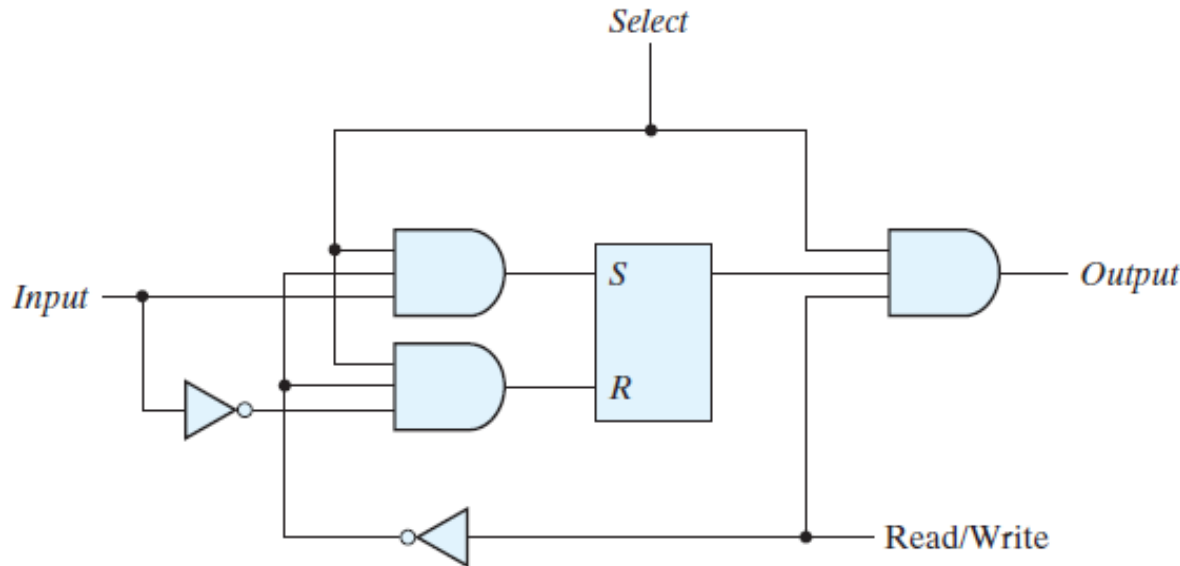
(a) Logic diagram

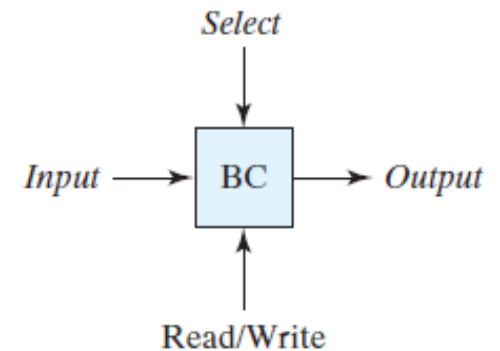
(b) Block diagram

İkili Depolama Hücresi

- İkili hücrenin depolama kısmı, bir D mandalı oluşturmak için ilişkili kapılara sahip bir SR mandalı ile modellenmiştir.
- Aslında hücre, dört ila altı transistörlü bir elektronik devredir.
- Select girişi, hücrenin okuma veya yazma yapmasını sağlar. Okuma/yazma girişi ise hücrenin hangi işlemi yapacağını belirler. (1:okuma, 0: yazma)

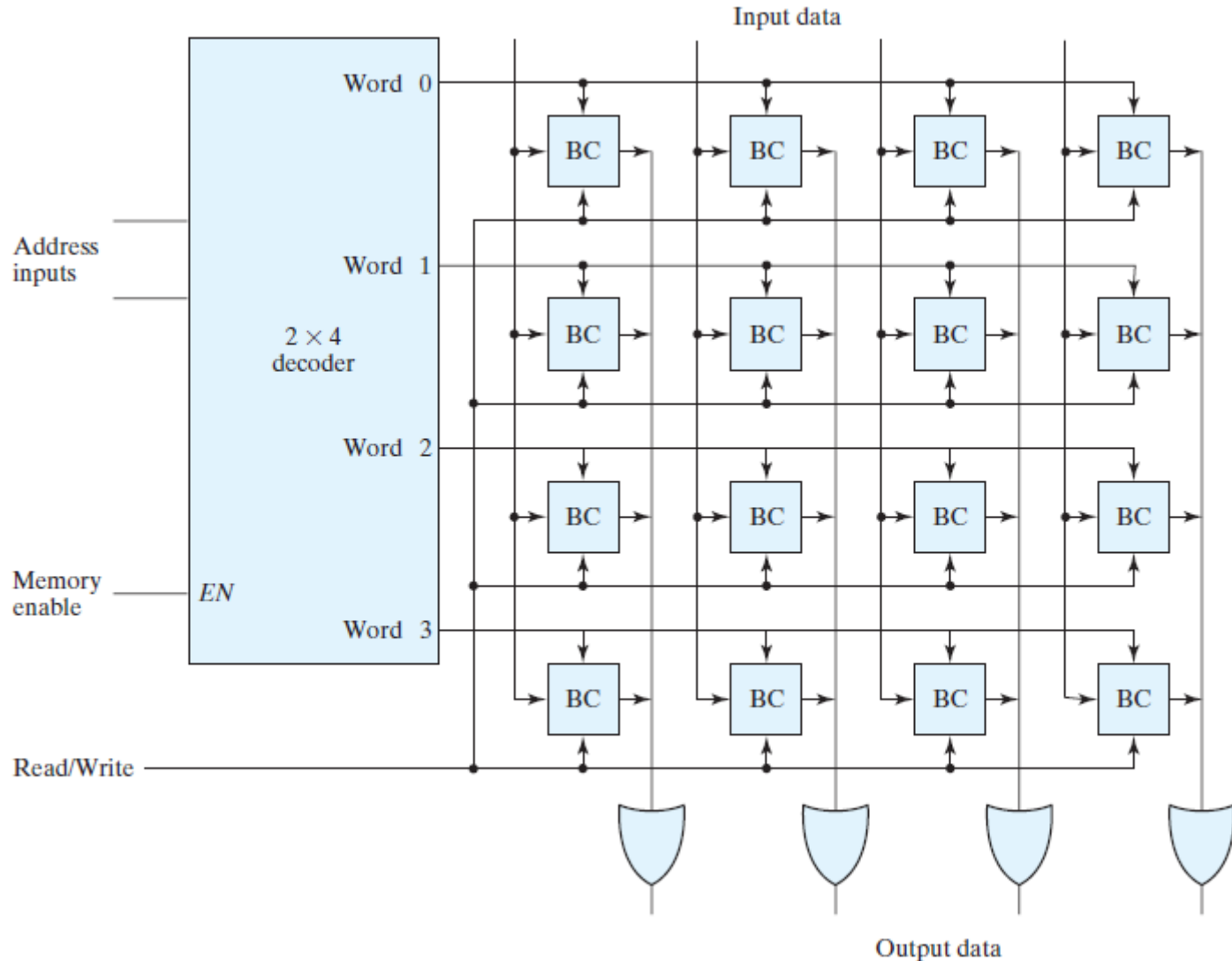
(a) Logic diagram

(b) Block diagram

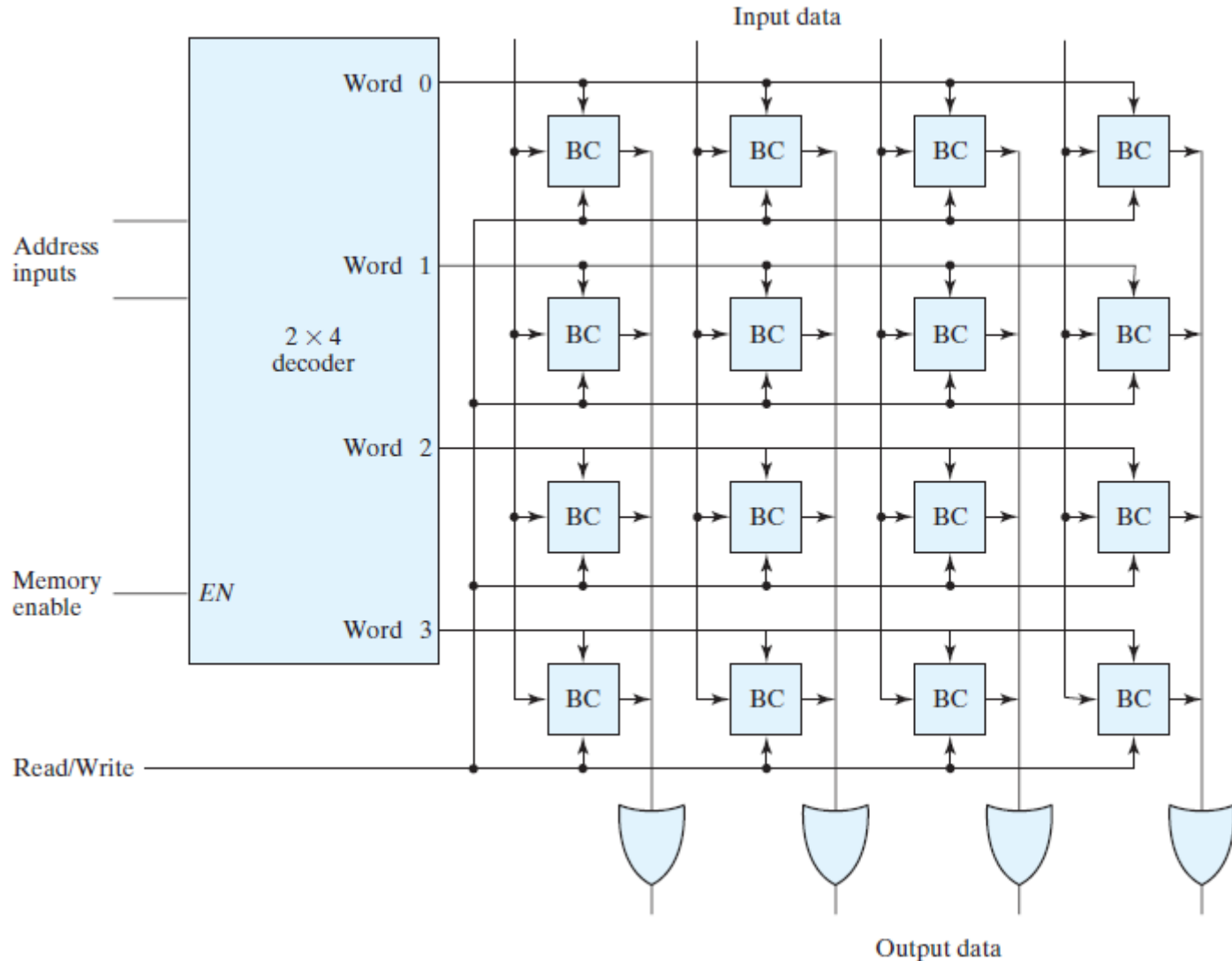
RAM'in Mantıksal Yapısı

- Küçük bir RAM'in mantıksal yapısı yanda gösterilmektedir:
- Bu RAM, her biri dört bitlik dört kelimeden oluşur ve toplam 16 ikili hücreye sahiptir.

RAM'in Mantıksal Yapısı

- Dört kelimelik bir hafıza iki adres satırına ihtiyaç duyar.
- İki adres girişi, dört kelimedenden birini seçmek için 2 x 4 kod çözücünden geçer.

RAM'in Mantıksal Yapısı

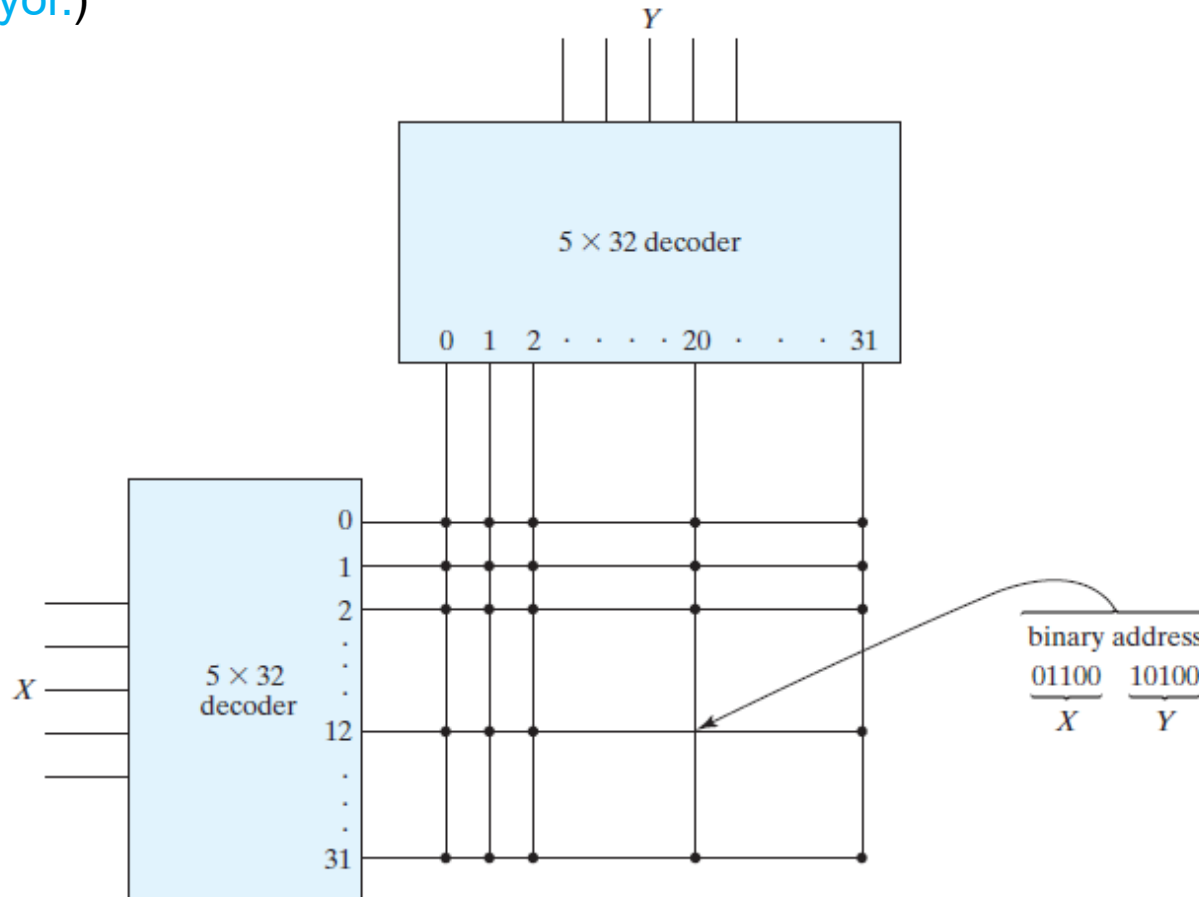
- Okuma işlemi sırasında, seçilen kelimenin dört biti VEYA kapılarından çıkış terminallerine gider.
- Yazma işlemi sırasında, giriş hatlarında bulunan veriler, seçilen kelimenin dört ikili hücrelerine aktarılır. Seçilmeyen ikili hücreler devre dışı bırakılır ve önceki ikili değerleri değişmeden kalır.
- Kod çözücüye giden bellek seçme girişi 0 olduğunda, hiçbir kelime seçilmez ve okuma/yazma girişinin değerinden bağımsız olarak tüm hücrelerin içeriği değişmeden kalır.

Kesişen Kod Çözme (Coincident Decoding)

- k girişli ve 2^k çıkışlı bir kod çözücü, k girişli 2^k tane AND kapısı gerektirir.
- Toplam kapı sayısı ve kapı başına giriş sayısı, iki boyutlu bir seçim şemasında iki kod çözücü kullanılarak azaltılabilir.
- İki boyutlu kod çözmedeki temel fikir, bellek hücrelerini kareye mümkün olduğunca yakın bir dizide düzenlemektir.
- Bu konfigürasyonda, bir k -girişli kod çözücü yerine iki $k/2$ -girişli kod çözücü kullanılır.
- İki boyutlu bir matris konfigürasyonunda, kod çözücülerden biri satır seçimini, diğeri sütun seçimini gerçekleştirir.

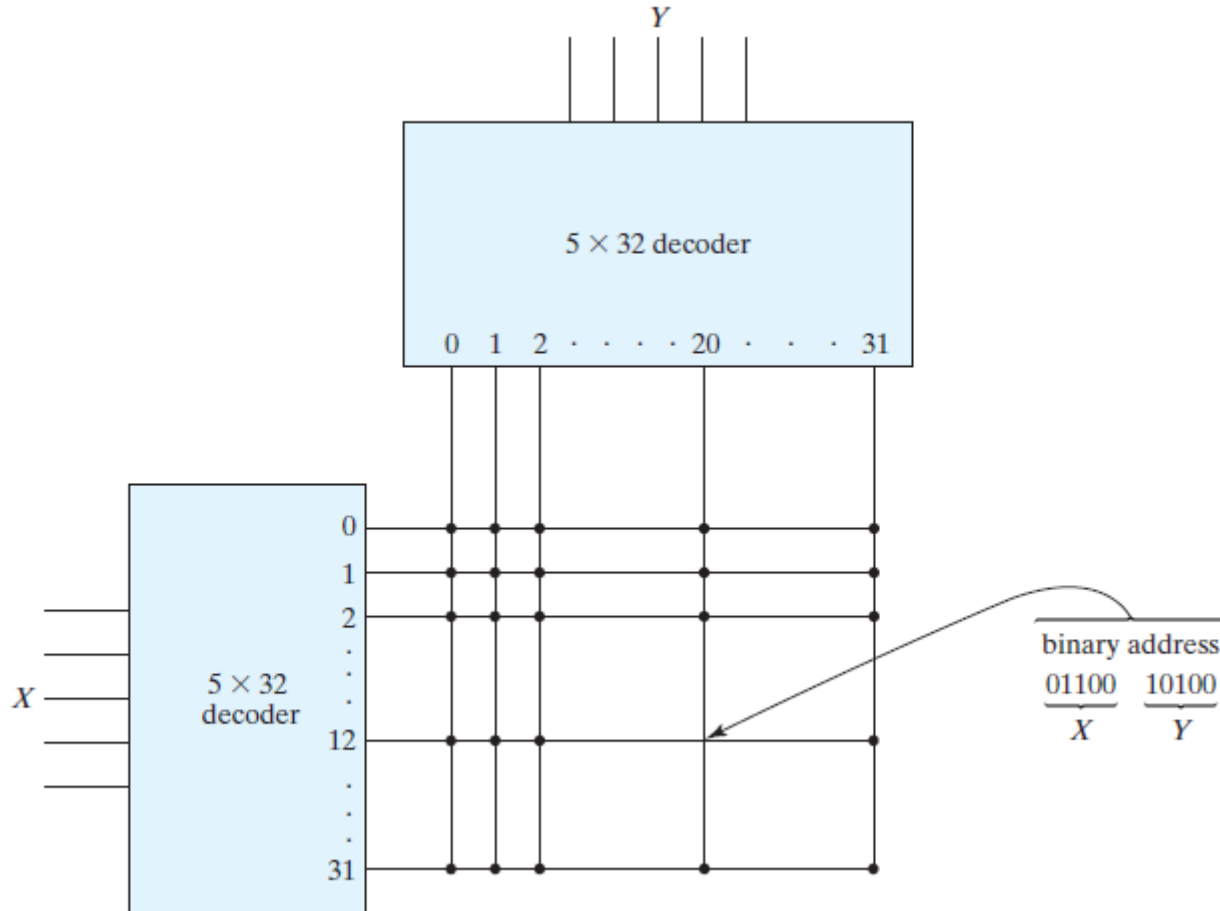
Kesişen Kod Çözme (Coincident Decoding)

- 1Kb-kelime hafızası için iki boyutlu seçim (kod çözme) modeli aşağıda gösterilmiştir. (**Önemli Not:** Adres hatlarının sayısı değişmiyor. Aşağıdaki konfigürasyonda adres hatlarının sayısı yine 10 dur. X ve Y aynı anda uygulanıyor.)

Kesişen Kod Çözme (Coincident Decoding)

- Tek bir 10x1024 lük kod çözücü kullanmak yerine iki adet 5x32 lik kod çözücü kullanıyoruz.
- Tek kod çözücüyle, her birinde 10 giriş bulunan 1024 AND kapısına ihtiyacımız var. İki kod çözücü kullanıldığında, her birinde 5 giriş bulunan toplam 64 AND kapısına ihtiyacımız var.
- Örn, 404 adresinin 10-bitlik binary eşdeğeri 01100 10100

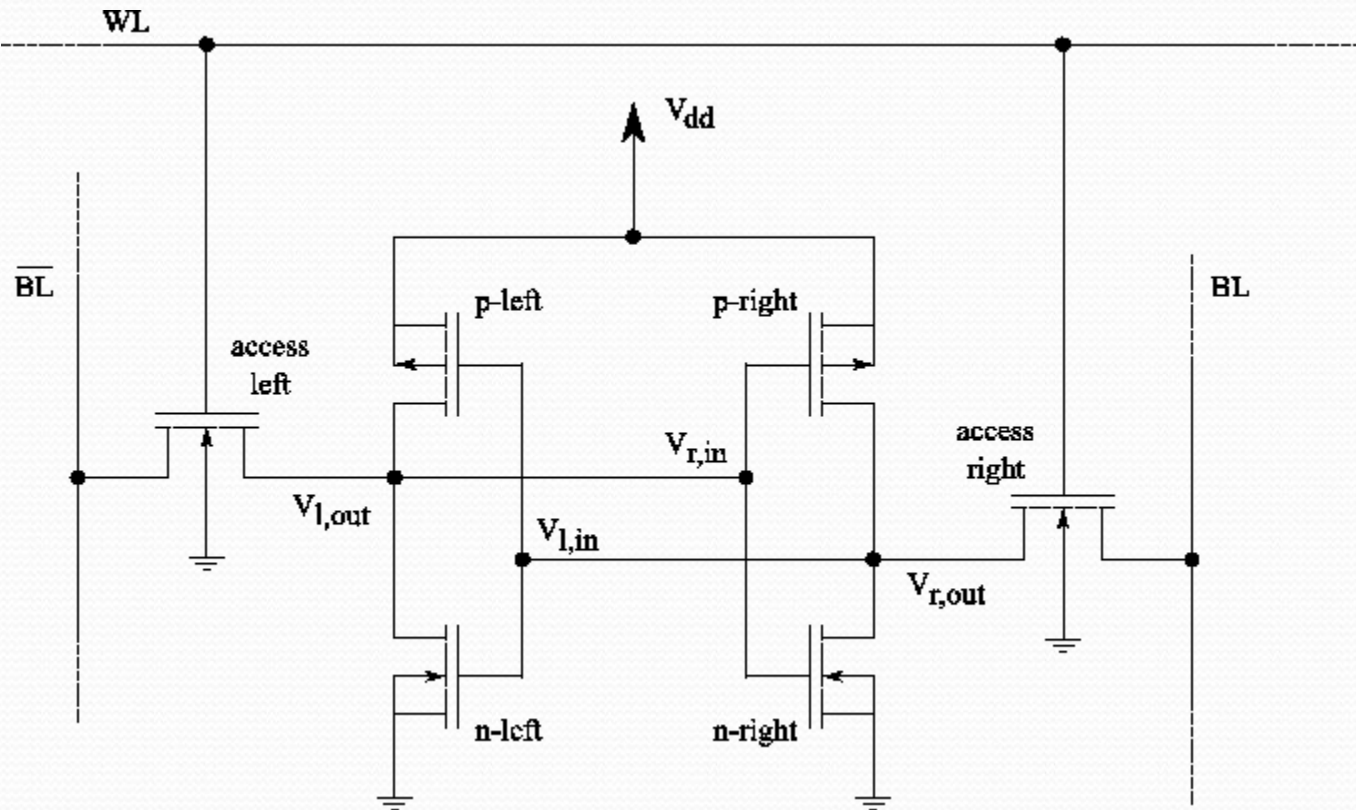
SRAM – DRAM Karşılaştırması

- Sunumun başında modellenen SRAM ikili bellek hücresi tipik olarak altı transistör içerir.
- Daha yüksek yoğunluklu bellekler oluşturmak için bir hücredeki transistör sayısını azaltmak gerekir.
- DRAM hücresi, tek bir MOS transistörü ve bir kapasitör içerir.
- Kondansatörde depolanan yük zamanla boşalır ve bellek hücreleri, bellek yenilenerek periyodik olarak yeniden şarj edilmelidir.

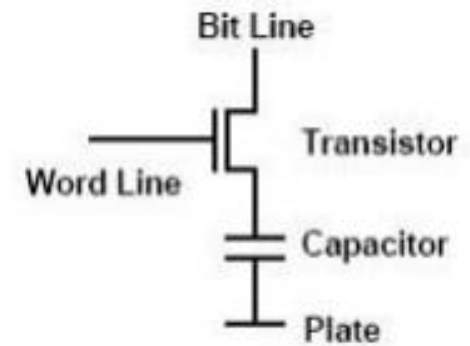
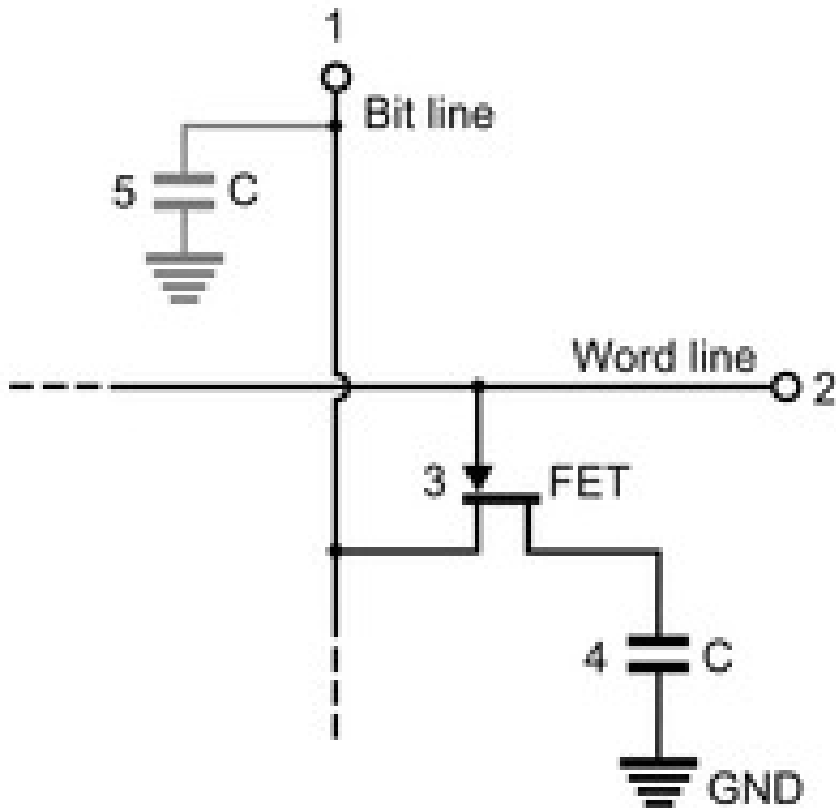
SRAM – DRAM Karşılaştırması

- Basit hücre yapıları nedeniyle, DRAM'ler tipik olarak SRAM'lerin yoğunluğunun dört katına sahiptir. Bu, belirli bir çip boyutuna dört kat daha fazla bellek kapasitesinin yerleştirilmesine izin verir.
- DRAM depolamanın bit başına maliyeti, SRAM depolamanın maliyetinden üç ila dört kat daha azdır.
- Ayrıca, DRAM hücrelerinin daha düşük güç gereksinimi nedeniyle daha fazla maliyet tasarrufu sağlanır.
- Bu avantajlar, DRAM'i kişisel dijital bilgisayarlarda büyük bellekler için tercih edilen teknoloji haline getirmiştir.

6 Transistörlü SRAM Hücresi

DRAM Hücresi

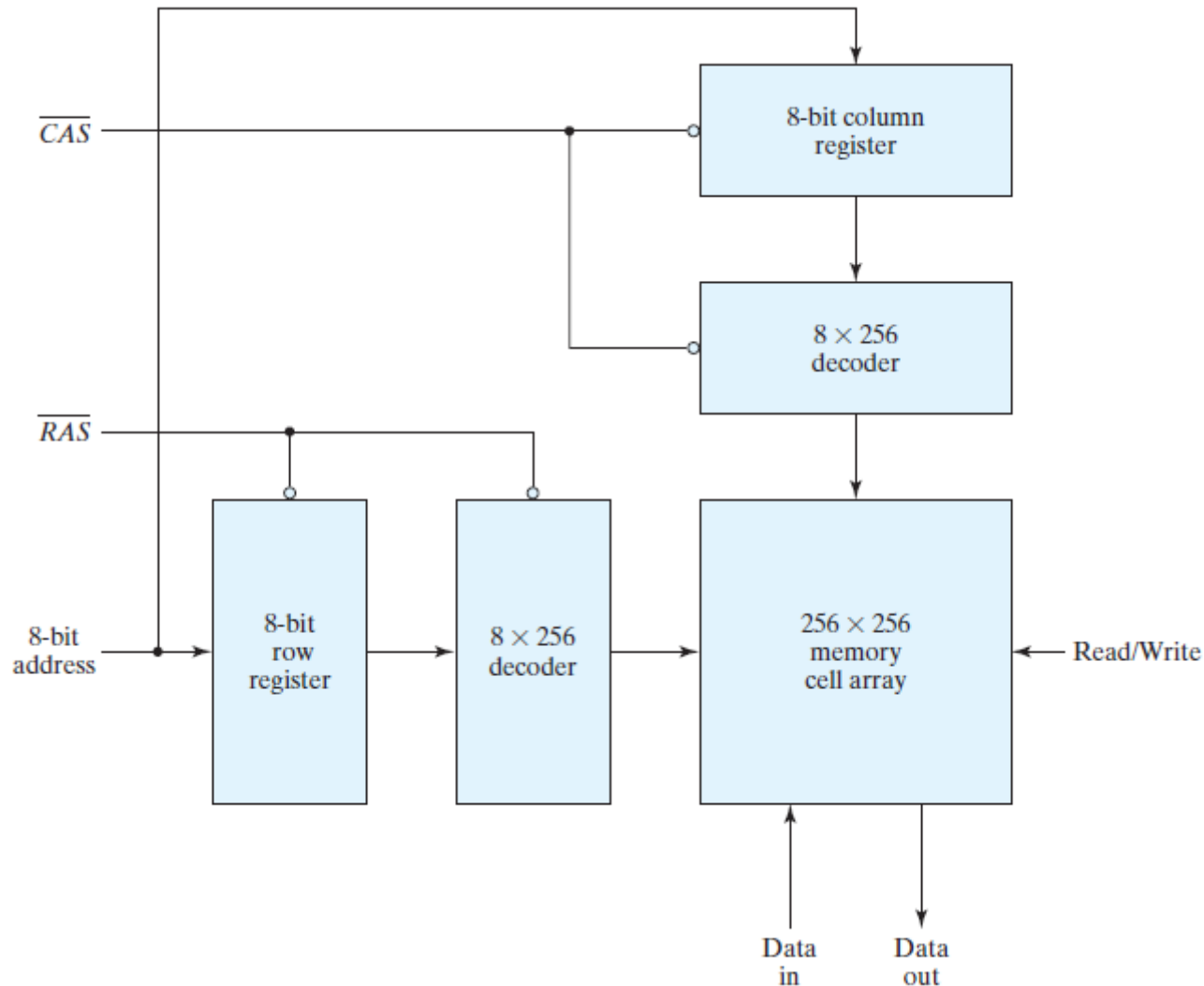

Adres Çoklama (Address Multiplexing)

- Büyük kapasiteleri nedeniyle, DRAM'lerin adres kod çözme işlemleri iki boyutlu bir dizide düzenlenir ve daha büyük bellekler genellikle birden çok diziye sahiptir.
- **IC paketindeki pin sayısını azaltmak için tasarımcılar adres çoğullamayı (çoklama) kullanır.**
- İki boyutlu bir dizide adres, satır adresi ilk sırada ve sütun adresi ikinci sırada olacak şekilde farklı zamanlarda iki parça halinde uygulanır.
- Adresin her iki kısmı için aynı pin seti kullanıldığından paketin boyutu önemli ölçüde azalır.
- Adres çoğullamada, normal tasarıma kıyasla, IC paketindeki adres hatlarının sayısı azalmaktadır.

Adres Çoklrama (Address Multiplexing)

- 64K kelimelik bir bellekte adres çoğullama ve kod çözme konfigürasyonuna ilişkin diyagram yanda gösterilmektedir.

Adres Çoklama (Address Multiplexing)

- Bellek, 256 satır ve 256 sütun halinde düzenlenmiş iki boyutlu bir hücre dizisinden oluşur.
- Satır adresi tetikleme darbesi (RAS) sekiz bitlik satır register'ını etkinleştirir ve sütun adresi tetikleme darbesi (CAS) sekiz bitlik sütun register'ını etkinleştirir.
- 16 bitlik adres, RAS ve CAS kullanılarak **iki adımda** DRAM'a uygulanır.
- Adres çoklamanın dezavantajı nedir?